

مطالعه جامعه‌شناختی درگیری افراد در شرط‌بندی‌های ورزشی (مطالعه‌ای در باب دانشجویان دانشگاه‌های شهر رشت)^۱

سعید کبیری^۲، محمد مهدی رحمتی^۳، محمود شارع پور^۴، سیده معصومه شادمنفعت^۵
(تاریخ دریافت ۹۵/۰۴/۱۵، تاریخ پذیرش ۹۵/۱۱/۰۹)

چکیده

هدف پژوهش حاضر تبیین شرط‌بندی‌های ورزشی جوانان است. محققان با استفاده از نظریه‌های کنترل (خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی) سعی در تبیین چرایی درگیری افراد در فعالیت‌های مزبور دارند. به این منظور، با استفاده از نمونه ۲۷۲ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های شهر رشت فرضیات پژوهش آزمایش شد. نتایج نشان داد که خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی در مجموع حدود ۵۱ درصد از تغییرات شرط‌بندی‌های ورزشی و حدود ۴۳ درصد از تغییرات تمایل به شرط‌بندی‌های ورزشی را پیش‌بینی می‌کنند.
واژگان کلیدی: شرط‌بندی‌های ورزشی، خودکنترلی، پیوند اجتماعی، انتخاب عقلانی.

۱ این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان "مدل تلفیقی شرط‌بندی‌های ورزشی جوانان در استان گیلان" است که با حمایت مالی اداره کل ورزش و جوانان استان گیلان به شماره ۲۲۰/۱۳۱/۲۳۰۶۱ در حال انجام است.
۲ دانشجوی دکتری بررسی مسائل اجتماعی ایران دانشگاه مازندران (نویسنده مسئول)

s.kabiri89@gmail.com

Mahdi.rahmati@gmail.com

m.sharepour@umz.ac.ir

shamila.shadmanfaat@gmail.com

۳ دانشیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه گیلان

۴ استاد گروه علوم اجتماعی دانشگاه مازندران

۵ دانش آموخته جامعه‌شناسی دانشگاه گیلان

بیان مسئله

شرطبندی ورزشی در کشورمان، به خصوص در چندسال اخیر، و در شمال کشور، روبه‌فزونی گذاشته و آمارهای مراجع سیاسی و قضایی کشور نیز از تبدیل شدن این‌پدیده به مسئله‌ای اجتماعی حکایت دارد (علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵). به‌گزارش پایگاه خبری عصر ایران،^۱ درگاه‌های اینترنتی شرطبندی فارسی‌زبان در سال‌های اخیر، در سایه فقدان برخورد جدی و قانونی، توسعه فراوان یافته و بر تمام رقابت‌های ورزشی و به‌طورخاص فوتبال سایه افکنده‌اند. در مناطق شمالی کشور، شرطبندی‌های ورزشی در دو نوع برخط (در پایگاه‌های اینترنتی همچون لاین، بیتوته، بت‌لاین، لایو اسکور) و به‌صورت چاپی با نام مستعار توتو (با اسم‌هایی چون، ال‌جی، بارسا، ستارگان، کاکا، قایقران، المپیک، اطلس و غیره) رواج دارد و هر هفته با بالا رفتن تب مسابقات ورزشی بسیاری از جوانان و نوجوانان شرطبندی‌های ورزشی انجام می‌دهند (علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵)؛ بگونه‌ای که رئیس پلیس فتا (۱۳۹۲) در مصاحبه با خبرگزاری ایلنا^۲ از شناسایی بیش از ۳۰۰ سایت شرطبندی خبر داده و مستند شوک در برنامه‌ای اختصاصی در سال ۱۳۹۲ به موضوع شرطبندی‌های ورزشی در استان گیلان، به خصوص شهر رشت، پرداخته‌است. علیوردی‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که شیوع شرطبندی‌های ورزشی در مناطق شمالی کشور - به‌خصوص شهر رشت - به مسئله‌ای اجتماعی مبدل شده‌است. نتایج مطالعات موجود حاکی از آن است که جوانان در شمار آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه هستند (ترنر و همکاران، ۲۰۱۱)، به‌گونه‌ای که فراوانی درگیر شدن جوانان در فعالیت‌های شرطبندی پنج‌برابر بیشتر از بزرگ‌سالان است (کریستیانسن و ینسن،^۳ ۲۰۱۱). نتایج تحقیقات نشان داده‌است که در سال‌های ۲۰۰۵-۲۰۰۶، ۶۲/۵ درصد از دانش‌آموزان کانادایی، دست‌کم یک‌بار، تجربه مشارکت در شرطبندی را در ۱۲ ماه گذشته داشته‌اند (کیسی^۴ و همکاران، ۲۰۱۱). در پژوهش‌های دیگر، محققان نشان داده‌اند

^۱ سایت تحلیلی - خبری عصر ایران (۱۹ خرداد، ۱۳۸۹)، <http://www.asriran.com/fa/news>

^۲ سایت خبری ایلنا (۲۴ اسفند ۱۳۹۲)، <http://www.ilna.ir>

3 Kristiansen and Jensen

4 Casey

که ۳۵ تا ۶۵ درصد از نوجوانان و جوانان مورد مطالعه درگیر شرطبندی هستند (ماکای^۱ و همکاران، ۲۰۰۵؛ پولین^۲ و همکاران، ۲۰۰۵).

برمبنای رویکردهای جامعه‌شناختی، شرطبندی را می‌توان پیامد محیط اجتماعی، فرهنگی و ساختاری دانست، که شرطبندها در آن زندگی می‌کنند (برین^۳ و همکاران، ۲۰۱۲)، به‌گونه‌ای که مردان بیشتر از زنان در شرطبندی درگیر می‌شوند (شید^۴ و همکاران، ۲۰۱۰؛ ولبرگ^۵ و همکاران، ۲۰۱۰). فرایند یادگیری اجتماعی و کنش‌های متقابل فرد با اطرافیان نقش معناداری در درگیری جوانان در شرطبندی‌های ورزشی دارد (علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۵؛ شید و همکاران، ۲۰۱۰؛ ارفرد^۶ و همکاران، ۲۰۰۹). هنجارهای اجتماعی مثبت درباب شرطبندی ورزشی همبستگی مثبتی با مشارکت در شرطبندی‌های ورزشی دارد (هانس^۷ و همکاران، ۲۰۱۴) و افزایش کنترل اجتماعی والدین، با کاهش شرطبندی جوانان همراه است (ماگون و اینگرسل^۸، ۲۰۰۶). پژوهش حاضر می‌کوشد علل درگیرشدن جوانان شهر رشت را در فعالیت‌های مربوط به شرطبندی بررسی کند و به این پرسش مهم پاسخ دهد که خودکنترلی، پیوندهای اجتماعی و انتخاب عقلانی چه نقشی در مشارکت در شرطبندی ورزشی ایفا می‌کنند؟

نظریه عمومی جرم (خودکنترلی) و رفتارهای انحرافی

مطابق نظر گاتفرسن و هیرشی، خودکنترلی به تمایلات افتراقی افراد در اجتناب از فعالیت‌های انحرافی، بدون در نظر گرفتن وضعیت فرد، اشاره دارد (۱۹۹۰: ۷۸) و مهم‌ترین عامل جهت‌دهی به انتخاب‌های فرد است و بر محاسبه پیامدهای رفتاری اثر می‌گذارد. افرادی که انگیزه‌های آنی نسنجیده^۹ دارند، نمی‌توانند پیامدهای منفی و زیان‌آور کنش‌های خود را در نظر بگیرند (گاتفرسن و هیرشی، ۱۹۹۰: ۹۵). اگرچه افراد با خودکنترلی پایین، به راحتی قادرند منافع

1 Mackay

2 Poulin

3 Breen

4 Shead

5 Volberg

6 Orford

7 Hanss

8 Magoon & Ingersoll

9 impulsive or shortsighted person

رفتارهای انحرافی خود همچون شرطبندی ورزشی را تشخیص دهند، در ارزیابی هزینه‌های احتمالی بلندمدت با مشکلات زیادی روبه‌رو هستند. از آنجاکه این‌گروه، توانایی محاسبه هزینه‌های بالقوه رفتارهای انحرافی خود را ندارند، احتمال درگیر شدنشان در رفتارهای انحرافی، در صورت فراهم شدن فرصت، بیشتر است (دادسن،^۱ ۲۰۰۹). این افراد با ویژگی‌هایی چون شتابزدگی، بی‌احساسی، خطرپذیری زیاد و کوتاه‌فکری، بیشتر در فعالیتهای انحرافی درگیر می‌شوند (اینترایا،^۲ ۲۰۰۹). به‌گفته گاتفرسن و هیرشی (۱۹۹۰: ۹۰)، افراد با خودکنترلی کم، به‌احتمال زیادتر، درمقایسه با افراد با خودکنترلی بیشتر، درگیر رفتارهای مجرمانه و نسنجیده‌ای، چون استعمال دخانیات، مصرف مشروبات الکلی و مواد مخدر، شرطبندی و روابط نامشروع می‌شوند. بنابراین، خودکنترلی می‌تواند به‌منزله ابزاری کاربردی برای تبیین چرایی درگیری در رفتارهای مجرمانه، غیرمجرمانه و فعالیتهای مشابه، همچون شرطبندی ورزشی، به‌کار گرفته شود. در این میان، افرادی که از خودکنترلی اندکی برخوردارند، شتابزده‌اند؛ یعنی دارای

جهت‌گیری فکری همین لحظه‌ای‌اند،^۳ دنبال لذت‌های آنی‌اند، و شرطبندی ورزشی برای آنان، پول بدون تلاش، هیجان و خوشی زودگذری را فراهم می‌کند، که با مؤلفه‌های خودکنترلی هم‌گون است (گاتفرسن و هیرشی، ۱۹۹۰: ۸۹). مطالعات نیز حاکی از آن‌اند که افراد با خودکنترلی کم، سطوح بالاتری از رفتارهای انحرافی را از خود نشان می‌دهند (مون و الارید،^۴ ۲۰۱۵؛ مون^۵ و همکاران، ۲۰۱۳؛ ۲۰۱۴؛ گالوپ و بارون،^۶ ۲۰۱۴؛ ورا^۷ و مون، ۲۰۱۳؛ چونگ و چونگ،^۸ ۲۰۰۸؛ ۲۰۱۰؛ علیوردی‌نیا و همکاران، ۱۳۹۲؛ ۱۳۹۳؛ بشیریان و همکاران، ۱۳۹۱).

نظریه پیوند اجتماعی و رفتارهای انحرافی

- 1 Dodson
- 2 Intravia
- 3 here and now orientation
- 4 Moon & Alarid
- 5 Moon
- 6 Gallupe & Baron
- 7 Vera
- 8 Cheung & Cheung

نظریه پیوند اجتماعی هیرشی بر این عقیده مبتنی است که رفتارهای انحرافی نتیجه گسست و ضعیف‌شدن پیوندهای اجتماعی افراد در ابعاد پیوستگی، درگیری، اعتقادات و تعهد است (هان^۱ و همکاران، ۲۰۱۵). در این میان، پیوستگی به روابط فرد با دیگران اشاره دارد. پیوستگی با والدین، مدرسه و گروه‌های همالان از رفتارهای انحرافی فرد جلوگیری می‌کند (دمانت و ون هوت،^۲ ۲۰۱۲). همین‌طور، به عقیده هیرشی، اگر فرد به اندازه کافی مشغول فعالیت‌های روزمره و کاری خود باشد، فرصت درگیرشدن در فعالیت‌های بزهکارانه را نخواهند داشت (کاواشیما،^۳ ۲۰۱۲). به عبارت دیگر، اگر فرد دریابد کاری برای انجام‌دادن ندارد، درگیری‌اش در رفتارهای انحرافی محتمل خواهد بود (بارفیند و بارتوش،^۴ ۲۰۱۰). بعد درگیری به میزان وقت و انرژی‌ای اشاره دارد که فرد صرف فعالیت‌های مرسوم و روزانه‌ای چون تحصیل و اوقات فراغت می‌کند (هان و همکاران، ۲۰۱۵). در صورتی که فعالیت‌هایی چون ورزش (فلدمن و متجاسکو،^۵ ۲۰۰۵)، تکالیف درسی (کاواشیما، ۲۰۱۲)، و فعالیت‌های خانوادگی و مذهبی (بارفیند و بارتوش، ۲۰۱۰) فرد را به خود مشغول کنند، دیگر زمانی برای مشارکت در رفتارهای انحرافی وجود نخواهد داشت (هان و همکاران، ۲۰۱۵). به گفته هیرشی، اگر فرد به هنجارها و ارزش‌های جامعه خود پای‌بند باشد، دیگر به رفتارهای انحرافی نمی‌پردازد. به عبارت دیگر، اگر فرد ارزش‌ها و هنجارهای درونی‌شده خود را منصفانه تلقی کند، درگیر فعالیت‌هایی نخواهد شد که با اعتقاداتش در تضاد باشد (اینترایوا، ۲۰۰۹)؛ و در آخر، تعهد به فعالیت‌های مرسوم و رایج (برای مثال، مدرسه و فعالیت‌های شغلی) به وقت و انرژی‌ای اشاره دارد که فرد صرف فعالیت‌های آموزشی، شغلی و اجتماعی می‌کند و دوست ندارد آنها را از دست بدهد. درحقیقت، فرد همانند کنشگری حسابگر، دائماً به محاسبه منافع و هزینه‌های تخطی از هنجارها و قوانین اجتماعی می‌پردازد (گرونباوم^۶ و همکاران، ۲۰۰۰) و بدین دلیل، به رفتارهای انحرافی‌ای مشغول نمی‌شود که داشته‌هایش را به خطر بیندازد (کاواشیما، ۲۰۱۲). مطالعات مختلف نشان دادند که فقدان

1 Han

2 Demanet & Van Houtte

3 Kavashima

4 Burfein & Bartusch

5 Feldman & Matjasko

6 Grunbaum

پیوندهای اجتماعی به صورت مستقیم با رفتارهای انحرافی مرتبط است (لانگشور و همکاران، ۲۰۰۵؛ دورکین^۱ و همکاران، ۲۰۰۷؛ دیلی،^۲ ۲۰۰۴؛ ونگ،^۳ ۲۰۰۵).

نظریه انتخاب عقلانی و رفتارهای انحرافی

تاریخچه شکل‌گیری نظریه انتخاب عقلانی به مدرسه جرم‌شناسی کلاسیک برمی‌گردد (ویلیامز و مک‌شاین،^۴ ۲۰۱۰) و از نظریات بکار یا و بن‌تام الهام گرفته‌است. به عقیده بکار یا، قوانین و عدالت کیفری بایست بر پایه عقلانیت بنا شوند (تیرنی،^۵ ۲۰۰۹). درباره پیش‌گیری از جرم، بکار یا اشاره کرد که تنبیه قضایی بایست سریع، قطعی و متناسب با جرم وضع شود. اگر قوانین سریع، قطعی و متناسب نباشند، بازدارندگی از جرم ناکارآمد خواهد بود. بن‌تام تأکید کرد که افراد بر پایه اصل لذت - درد رفتار می‌کنند (ویلیامز و مک‌شاین، ۲۰۱۰: ۱۸). مطابق با این اصل، همه اعمال انسانی در جهت به حداکثر رساندن لذت‌ها و کم کردن هزینه‌ها (درد) شکل می‌گیرد. جرم و رفتار انحرافی زمانی اتفاق می‌افتد که منافع حاصل از رفتار انحرافی بیش از هزینه‌های آن باشد (هولمن،^۷ ۲۰۱۳).

محققان از این نظریه برای تبیین چرایی درگیری افراد در دامنه‌ای از رفتارهای انحرافی چون تقلب علمی، روابط جنسی خطرناک، دزدی، مصرف مشروبات الکلی، دزدی الکترونیک و... استفاده کرده‌اند (رایت و همکاران، ۲۰۰۴؛ هایگینز و مارکم،^۸ ۲۰۰۵؛ هایگینز و همکاران، ۲۰۰۵). نتایج این تحقیقات نشان داد که درگیری افراد در رفتارهای انحرافی، شامل فرایند تصمیم‌گیری افراد بر پایه محاسبه هزینه‌ها و منافع بالقوه دریافتی است. اگر فرد دریابد که منافع دریافتی از رفتار انحرافی بیش از هزینه‌های بالقوه مشارکت در آن است، احتمال درگیری‌اش در چنین رفتاری بالا خواهد رفت (هایگینز، ۲۰۰۷).

1 Durkin

2 De Li

3 Wong

4 Williams & McShane

5 Tierney

6 pleasure-pain

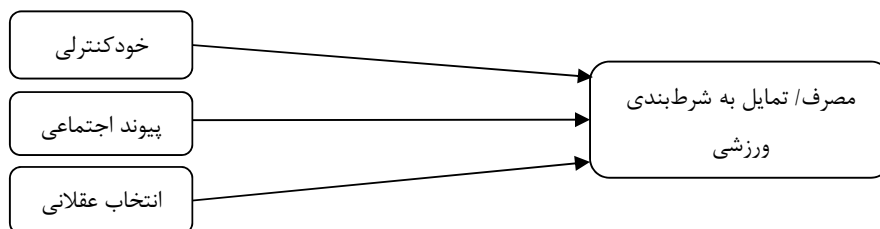
7 Hollman

8 Higgins & Marcum

با این تفاسیر، تحقیق حاضر در امتداد پژوهش‌های صورت‌گرفته به‌منظور تبیین رفتارهای انحرافی، با استفاده از نظریه خودکنترلی، پیوند اجتماعی و الگوی انتخاب عقلانی، به تبیین میزان مشارکت و تمایل دانشجویان در شرطبندی‌های ورزشی می‌پردازد. فرضیات پژوهش براساس نظریه‌های استفاده‌شده به این‌قرار است:

- خودکنترلی تأثیر معناداری در مشارکت‌نکردن دانشجویان در شرطبندی‌های ورزشی دارد.
- پیوندهای اجتماعی تأثیر معناداری در مشارکت‌نکردن دانشجویان در شرطبندی‌های ورزشی دارد.
- انتخاب‌های عقلانی افراد تأثیر معناداری در مشارکت‌نکردن دانشجویان در شرطبندی‌های ورزشی دارد.

بر این‌مبنا، الگوی مفهومی پژوهش چنین است:

روش‌شناسی

برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از روش پیمایش بهره گرفته شده‌است. جامعه آماری این تحقیق دانشجویان دانشگاه‌های شهر رشت (دانشگاه گیلان و دانشگاه آزاد اسلامی شهر رشت) است. نمونه‌ای به حجم ۲۷۲ نفر از دانشجویان به‌روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله‌برفی، در گروه افرادی که شرطبندی‌های ورزشی انجام داده‌اند و روش نمونه‌گیری در دسترس، در گروه افراد عادی، در سال ۱۳۹۳-۱۳۹۴، انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس. نسخه ۲۱ و معادله رگرسیون چندگانه صورت گرفته‌است.

متغیر وابسته: در این پژوهش، به منظور بررسی شرطبندی ورزشی دانشجویان در بعد تمایل و میزان مشارکت در شرطبندی‌های ورزشی، از پرسش‌نامه اسمیت^۱ و همکاران (۲۰۱۳) با اندکی تغییر استفاده شده است. بعد تمایل به شرطبندی‌های ورزشی با این گویه‌ها سنجیده شد: «در آینده نیز به شرطبندی‌های ورزشی ادامه خواهیم داد»، «شرطبندی در این هفته همه چیز را کامل و عالی می‌کند»، «اینکه از شرطبندی دست بکشم، برایم غیرقابل تصور است»، «هیچ فعالیتی برایم سرگرم‌کننده‌تر از شرطبندی‌های ورزشی نیست»، «مشتاقم روی رویدادهای ورزشی آینده نیز شرطبندی کنم». در بعد میزان مشارکت در فعالیت‌های شرط بندی ورزشی از این گویه‌ها استفاده شده است: «میزان مشارکت در شرطبندی‌های ورزشی در طول سه ماه اخیر»، «مقدار زمانی که صرف شرطبندی‌های ورزشی می‌کنید»، و «میزان پولی که صرف شرطبندی‌های ورزشی می‌کنید». آلفای کرونباخ مقیاس تمایل به شرطبندی‌های ورزشی و مشارکت در فعالیت‌های شرطبندی ورزشی به ترتیب در پژوهش حاضر ۰/۸۶ و ۰/۸۷ گزارش گردیده است.

متغیرهای مستقل: در این پژوهش، به منظور سنجش خودکنترلی پاسخگویان، از مقیاس شناختی خودکنترلی گرامسیک و همکاران (۱۹۹۳) استفاده شده که شامل مؤلفه‌های شتابزدگی^۲ (۳ گویه)، فعالیت‌های ساده و بدون مهارت زیاد^۳ (۳ گویه)، خطرپذیری^۴ (۳ گویه)، فعالیت‌های فیزیکی^۵ (۳ گویه)، خودمحوری^۶ (۳ گویه)، و خشم و عصبانیت^۷ (۳ گویه) است. آلفای کرونباخ مقیاس مذکور در پژوهش حاضر ۰/۸۳ گزارش گردیده است.

به منظور سنجش پیوند اجتماعی، محققان از مقیاس پیوند اجتماعی استفاده کرده‌اند که در پژوهش‌های تریپودی^۸ (۲۰۱۰) و چو^۹ (۲۰۱۴) به کار رفته است. بعد پیوستگی: «من در اکثر موارد با عقاید والدین موافقم»، «والدینم به خوبی دوستان مرا می‌شناسند»، «سعی می‌کنم افکار

- 1 Smith
- 2 Impulsivity
- 3 Simple Tasks
- 4 Risk Seeking
- 5 Physical Activities
- 6 Self-Centeredness
- 7 Temper
- 8 Tripodi
- 9 Cho

و احساسات خودم را با والدین (پدر با مادر) در میان بگذارم»، «استادانم مرا فردی قابل اعتماد می‌دانند»، «دوست دارم، جایگاه استادانم را داشته باشم»، «می‌توانم به راحتی افکار و عقایدم را با استادم درمیان بگذارم»، «اینکه دوستان نزدیکم به من احترام بگذارند برایم خیلی مهم است»، «اینکه احساسات دوستانم را جریحه‌دار کنم اذیتم می‌کند». **بعد تعهد:** «فارغ‌التحصیلی از دانشگاه یکی از اولویت‌های مهم زندگی من است»، «فکر می‌کنم تحصیل در دانشگاه وقت تلف کردن است»، «سعی می‌کنم تکالیف و کارهای کلاسی‌ام را سرموقع انجام دهم»، «حضور در دانشگاه کاری ارزشمند و مهم برای من است». **بعد مشغولیت:** «چقدر وقت صرف فعالیت‌های ورزشی، خواندن کتاب‌های محبوب یا گوش دادن به موسیقی می‌کنید؟»، «چقدر وقت صرف فعالیت‌های اجتماعی خود می‌کنید؟»، «چقدر وقت خود را صرف تکالیف درسی خود می‌کنید؟». **بعد اعتقادات:** «موقعیت‌هایی در زندگی وجود دارد که دروغ گفتن اشکالی ندارد»، «اگر در زندگی شانس دوزدن قانون و نظم اجتماعی وجود داشته باشد، بایست از آن استفاده کرد». آلفای کرونباخ بعد پیوستگی، تعهد، مشغولیت و اعتقادات به ترتیب در پژوهش حاضر ۰/۸۳، ۰/۸۰، ۰/۸۹ و ۰/۸۵ گزارش گردیده است.

در بعد تصمیم‌گیری عقلانی، از تلفیق ابعاد الگوی تصمیم‌گیری شناختی^۱ هیرشی (۲۰۰۴)، اینتراویا (۲۰۰۹) و نظریه انتخاب عقلانی استفاده شده است. همان‌طور که هیرشی متذکر شده است، درگیری افراد در رفتارهای انحرافی با سبک‌وسنگین کردن هزینه و منافع احتمالی رفتار مرتبط است. در این تحقیق، به منظور عملیاتی کردن فرایند تصمیم‌گیری دانشجویان در مشارکت در شرط‌بندی ورزشی به این روش عمل شده است: در ابتدا، با استفاده از دو مفهوم قطعیت و شدت نظریه انتخاب عقلانی، از پاسخگویان خواسته شد پیامدهای احتمالی مشارکت (هزینه‌های بالقوه) در شرط‌بندی ورزشی را بازگویند؛ نخست، به منظور سنجش بُعد قطعیت، از پاسخگویان خواسته شد نظرشان را درباره این عبارات اعلام کنند: «چقدر احتمال می‌دهید با مشارکت در شرط‌بندی‌های ورزشی برایتان مشکلات قانونی ایجاد شود»، و «چقدر احتمال می‌دهید با مشارکت در شرط‌بندی‌های ورزشی برایتان مشکلات اجتماعی ایجاد شود» (گویه‌ها: ۱. اصلاً، ۲. خیلی کم، ۳. کم، ۴. تا حدودی، ۵. خیلی، ۶. خیلی زیاد). در مرحله بعد، به منظور سنجش شدت مجازات ادراک‌شده رفتار انحرافی، از پاسخگویان خواسته شد تا احتمال واکنش‌های رسمی و غیررسمی، در بعد قانونی (جریمه نقدی، بازداشت، جریمه نقدی و بازداشت، حبس) و جریمه اجتماعی (تنبیه از جانب خانواده، نکوهش و سرزنش از جانب خانواده، نکوهش

1 cognitive decision-making model

و سرزنش از جانب دوستان، طرد شدن از خانه، قطع ارتباط با دوستان نزدیک) را بازگو کنند (گویه‌ها: ۱. اصلاً، ۲. خیلی کم، ۳. کم، ۴. تا حدودی، ۵. خیلی، ۶. خیلی زیاد). نمره بالا در این ابعاد نشان‌دهنده هزینه‌بردار بودن شرط‌بندی ورزشی است و مطابق با نظریه انتخاب عقلانی، افراد زمانی که دریاوند هزینه فعالیت انحرافی در دو بعد شدت و قطعیت بیش از منافع احتمالی است، از درگیری در فعالیت مزبور امتناع می‌ورزند. گفتنی است پیگوئرو و تیبتر (۱۹۹۶)، هایگینز (۲۰۰۷) و هیرشی (۲۰۰۴)، و اینتراویا (۲۰۰۹) از ابعاد قطعیت و شدت مجازات، به منظور سنجش بعد انتخاب عقلانی افراد در ارتکاب رفتار انحرافی استفاده کرده‌اند. آلفای کرونباخ بعد قطعیت و شدت مجازات به ترتیب در پژوهش حاضر ۰/۸۹ و ۰/۹۳ گزارش گردیده است.

یافته‌های پژوهش

ویژگی افراد تحت مطالعه

۶۳/۶ درصد از مجموع پاسخگویان از دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت و ۳۶/۴ درصد نیز از بین دانشجویان دانشگاه گیلان انتخاب شده‌اند. ۱۷/۳ درصد از پاسخگویان ۲۰ سال و پایین‌تر، ۶۲/۴ درصد بین ۲۱ تا ۲۵ سال و ۲۰/۲ درصد نیز بیشتر از ۲۵ سال دارند. ۵۳/۳ درصد پاسخگویان در مقطع کارشناسی، ۴۳/۸ درصد در مقطع کارشناسی‌ارشد و ۲/۹ درصد نیز در مقطع دکتری مشغول به تحصیل بوده‌اند.

جدول ۱. شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی میزان مصرف و تمایل به شرط‌بندی ورزشی

بیشینه	کمینه	انحراف معیار	واریانس	میانگین	درصد	فراوانی		
						اصلاً	کم	زیاد
۱۵	۰	۳/۹۴	۱۵/۵۸	۷/۸۴	۳۰/۹	۸۴	۸۰	۵۱
						۲۹/۴	۱۸/۸	۲۱
						۲۴/۶	۶۷	۲۹
۲۵	۰	۶/۶۱	۴۳/۷۲	۱۴/۲۶	۱۵/۴	۴۲	۱۱۷	۴۳
						۴۳	۱۱۷	۴۳
						۱۶/۹	۴۶	۴۶

همان‌طور که شاخص‌های گرایش به مرکز و پراکندگی میزان مصرف و تمایل به شرطبندی ورزشی نشان می‌دهد، در بعد مصرف شرطبندی ورزشی، ۳۰/۹ درصد از دانشجویان تابه‌حال به شرطبندی ورزشی نپرداخته‌اند؛ میزان شرطبندی برای ۲۹/۴ درصد آنها در سطح کم، ۱۸/۸ درصد در سطح متوسط و ۲۱ درصد نیز در سطح بالا بوده‌است. در بعد تمایل به شرطبندی ورزشی، ۲۴/۶ درصد از دانشجویان اصلاً تمایلی به شرطبندی ورزشی نداشته‌اند؛ ۴۱۵ درصد تمایل کم، ۴۳ درصد تمایل متوسط و ۱۶/۹ درصد نیز تمایل زیادی به شرطبندی گزارش کرده‌اند. در ادامه، میانگین بعد مصرف شرطبندی‌های ورزشی ۷/۸۴ می‌باشد که دارای میزان کمیینه صفر و بیشینه ۱۵ بوده و میانگین بعد تمایل به شرطبندی‌های ورزشی ۱۴/۲۶ بوده که دارای میزان کمیینه صفر و بیشینه ۲۵ است.

خودکنترلی و میزان شرطبندی‌های ورزشی

جدول ۲. مدل رگرسیون تاثیرگذاری ابعاد خودکنترلی بر میزان شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۴۹	۰/۶۷	-۱/۶۸	-۰/۹۶	-۰/۱۴	شتابزدگی
۱/۲۳	۰/۸۱	-۳/۱۹	-۰/۱۶**	-۰/۲۶	فعالیت‌های ساده و بدون مهارت بالا
۱/۶۸	۰/۶۰	-۲/۷۳	-۰/۱۶**	-۰/۲۲	خطرپذیری
۱/۶۴	۰/۶۱	-۳/۱۷	-۰/۱۹**	-۰/۲۷	فعالیت‌های فیزیکی
۱/۵۵	۰/۶۵	-۲/۶۷	-۰/۱۵**	-۲/۳	خودمحوری
۱/۱۲	۰/۸۹	-۴/۸۳	-۰/۲۴**	-۰/۳۳	خشم و عصبانیت
۰/۶۵					R
۰/۴۲(۰/۴۱)					R Square (Adjusted R Square)
۳۲/۵۴(۰/۰۰۱)					F(Sig)

متغیر ملاک: میزان شرطبندی‌های ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۲) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۵، و ضریب تعیین مدل ۰/۴۲ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد خودکنترلی توانسته‌اند حدود ۴۲ درصد از تغییرات میزان شرطبندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان شرطبندی‌های ورزشی، خشم و عصبانیت (۰/۳۳) و در مرتبه‌های بعدی، فعالیت‌های فیزیکی (۰/۲۷)، فعالیت‌های ساده و بدون مهارت (۰/۲۶)؛ خودمحوری (۰/۲۳) و خطرپذیری (۰/۲۲) است.

خودکنترلی و میزان تمایل به شرطبندی ورزشی

جدول ۳. تاثیرگذاری ابعاد خودکنترلی بر میزان تمایل به شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۴۹	۰/۶۷	-۲/۸۹	-۰/۱۷**	-۰/۴۱	شتابزدگی
۱/۲۳	۰/۸۱	-۴/۵۷	-۰/۲۴**	-۰/۶۶	فعالیت‌های ساده و بدون مهارت بالا
۱/۶۸	۰/۶۰	-۲/۶۲	-۰/۱۶**	-۰/۳۷	خطرپذیری
۱/۶۴	۰/۶۱	-۱/۹۹	-۰/۱۲*	-۰/۳۰	فعالیت‌های فیزیکی
۱/۵۵	۰/۶۵	-۲/۰۳	-۰/۱۲*	-۳/۰	خودمحوری
۱/۱۲	۰/۸۹	-۲/۶۹	-۰/۱۴**	-۰/۳۲	خشم و عصبانیت
۰/۶۱					R
۰/۳۸(۰/۳۷)					R Square (Adjusted R Square)
۲۷/۲۹(۰/۰۰۱)					F(Sig)

متغیر ملاک: تمایل به شرطبندی‌های ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۳) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۲ و ضریب تعیین مدل ۰/۳۸ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد خودکنترلی توانسته‌اند حدود ۳۸ درصد از تغییرات تمایل به شرطبندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین تمایل به شرطبندی ورزشی، فعالیت‌های ساده و بدون مهارت (۰/۲۴) و در مرتبه‌های بعدی، شتابزدگی (۰/۱۷)، خطرپذیری (۰/۱۶)، خشم و عصبانیت (۰/۱۴)، خودمحوری (۰/۱۲) و فعالیت‌های فیزیکی (۰/۱۲) است.

پیوند اجتماعی و میزان شرطبندی ورزشی

جدول ۴. مدل رگرسیون تاثیرگذاری ابعاد پیوند اجتماعی بر میزان شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۷۳	۰/۵۸	-۳/۱۳	-۰/۱۹**	-۰/۱۲	پیوستگی
۱/۵۱	۰/۶۶	-۱/۴۰	-۰/۰۷	-۰/۰۸	تعهد
۱/۱۱	۰/۹۰	-۴/۸۷	-۰/۲۷**	-۰/۳۲	مشغولیت
۱/۹۹	۰/۵۰	-۵/۲۸	-۰/۳۴**	-۰/۵۹	اعتقادات
۰/۶۸					R
۰/۴۶(۰/۴۵)					R Square (Adjusted R Square)
۵۶/۶۰(۰/۰۰۱)					F(Sig)

متغیر ملاک: میزان شرط بندی‌های ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۴) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۸، و ضریب تعیین مدل ۰/۴۶ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد پیوند اجتماعی توانسته‌اند حدود ۴۶ درصد از تغییرات در میزان شرط بندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان شرطبندی‌های ورزشی، اعتقادات (۰/۳۴) بوده و در رتبه‌های بعدی، به ترتیب، مشغولیت (۰/۲۷) و پیوستگی (۰/۱۹) قرار دارند.

پیوند اجتماعی و میزان تمایل به شرطبندی ورزشی

جدول ۵. مدل رگرسیون تاثیرگذاری ابعاد پیوند اجتماعی بر میزان تمایل به شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۷۳	۰/۵۸	-۴/۰۲	-۰/۲۳**	-۰/۲۴	پیوستگی
۱/۵۱	۰/۶۶	-۱/۳۲	-۰/۰۶	-۰/۱۲	تعهد
۱/۱۱	۰/۹۰	-۴/۵۳	-۰/۲۵**	-۰/۴۹	مشغولیت
۱/۹۹	۰/۵۰	-۵/۲۵	-۰/۳۳**	-۰/۹۷	اعتقادات
				۰/۶۹	R
				۰/۴۸(۰/۴۷)	R Square (Adjusted R Square)
				۶۰/۳۷(۰/۰۰۱)	F(Sig)

متغیر ملاک: میزان تمایل به شرطبندی ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۵) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۸۹، و ضریب تعیین مدل ۰/۴۸ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد پیوند اجتماعی توانسته‌اند حدود ۴۸ درصد از تغییرات در میزان تمایل به شرطبندی ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان تمایل به شرطبندی‌های ورزشی اعتقادات (۰/۳۳) بوده و در رتبه‌های بعدی، به ترتیب، مشغولیت (۰/۲۵) و پیوستگی (۰/۲۳) قرار دارند.

انتخاب عقلانی (شدت و قطعیت بازدارندگی‌های رسمی و غیررسمی) و میزان شرط بندی‌های ورزشی

جدول ۶. مدل رگرسیون تاثیرگذاری ابعاد انتخاب عقلانی بر میزان شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۳۹	۰/۷۲	-۶/۹۰	-۰/۳۸**	-۰/۶۴	قطعیت بازدارندگی
۱/۳۹	۰/۷۲	-۶/۳۰	-۰/۳۵**	-۰/۲۴	شدت بازدارندگی
۰/۶۴					R
۰/۴۱(۰/۴۰)					R Square (Adjusted R Square)
۹۲/۷۵(۰/۰۰۱)					F(Sig)

متغیر ملاک: میزان شرطبندی ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۶) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۳۹، و ضریب تعیین مدل ۰/۴۱ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد انتخاب عقلانی توانسته‌اند حدود ۴۱ درصد از تغییرات در میزان شرطبندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میان میزان شرطبندی‌های ورزشی، قطعیت بازدارندگی (۰/۳۸) بوده و در رتبه بعدی، شدت بازدارندگی (۰/۳۵) قرار دارد.

انتخاب عقلانی (شدت و قطعیت بازدارندگی‌های رسمی و غیررسمی) و میزان تمایل

به شرطبندی ورزشی

جدول ۶. مدل رگرسیون تاثیرگذاری ابعاد انتخاب عقلانی بر میزان تمایل به شرطبندی ورزشی

VIF	Tolerance	T	Beta	B	
۱/۳۹	۰/۷۲	-۳/۴۱	-۰/۲۰**	-۰/۵۷	قطعیت بازدارندگی
۱/۳۹	۰/۷۲	-۷/۲۸	-۰/۴۳**	-۰/۵۱	شدت بازدارندگی
۰/۵۶					R
۰/۳۲(۰/۳۱)					R Square (Adjusted R Square)
۶۳/۱۱(۰/۰۰۱)					F(Sig)

متغیر ملاک: میزان تمایل به شرطبندی ورزشی * معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۷) نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۵۶۵، و ضریب تعیین مدل ۰/۳۲ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که ابعاد انتخاب عقلانی توانسته‌اند حدود ۳۲ درصد از تغییرات در میزان تمایل به شرطبندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان تمایل به شرطبندی ورزشی، شدت بازدارندگی (۰/۴۳) است و در رتبه بعدی، قطعیت بازدارندگی (۰/۲۰) قرار دارد.

همان‌طور که مدل رگرسیون چندگانه (جدول ۸) در قسمت میزان شرطبندی‌های ورزشی نشان می‌دهد، ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۷۱، و ضریب تعیین مدل ۰/۵۱ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که متغیرهای خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی، در مجموع، توانسته‌اند حدود ۵۱ درصد از تغییرات میزان شرط بندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده به‌ازای هریک از متغیرها نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان شرطبندی‌های ورزشی، خودکنترلی (۰/۳۲) بوده و در رتبه‌های بعدی، پیوند اجتماعی (۰/۲۴) و انتخاب عقلانی (۰/۲۴) قرار دارند. در قسمت میزان تمایل به شرطبندی ورزشی نیز ضریب همبستگی آزمون رگرسیون ۰/۶۶، و ضریب تعیین مدل ۰/۴۳ گزارش شده‌است. به عبارت دیگر، آزمون رگرسیون نشان می‌دهد که متغیرهای خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی، در مجموع، توانسته‌اند حدود ۴۳ درصد از تغییرات تمایل به شرطبندی‌های ورزشی پاسخگویان را پیش‌بینی کنند. در ادامه، ضرایب بتای گزارش شده نشان می‌دهد که بهترین پیش‌بین میزان تمایل به شرطبندی ورزشی، خودکنترلی (۰/۳۰) است و در رتبه‌های بعدی، پیوند اجتماعی (۰/۲۳) و انتخاب عقلانی

(۰/۲۰) قرار دارند. به طور کلی، همان طور که این پژوهش نشان می دهد، متغیرهای خودکنترلی، پیوندهای اجتماعی و انتخاب عقلانی به خوبی توانسته اند میزان شرط بندی های ورزشی را در دو بعد مصرف و تمایل دانشجویان پیش بینی کنند.

مدل رگرسیونی تأثیر خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی بر شرط بندی ورزشی

جدول ۸. مدل رگرسیون تأثیرگذاری خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی بر شرط بندی ورزشی

متغیر ملاک: میزان شرط بندی های ورزشی				
VIF	Tolerance	T	Beta	B
۲/۳۶	۰/۴۲	-۴/۸۱	-۰/۳۲**	-۰/۱۲
۲/۱۹	۰/۴۶	-۳/۸۷	-۰/۲۴**	-۰/۰۹
۲/۱۸	۰/۴۶	-۳/۷۴	-۰/۲۴**	۰/۱۳
۰/۷۱				
R				
۰/۵۱(۰/۵۰)				
R Square (Adjusted R Square)				
۹۱/۵۳(۰/۰۰۱)				
F(Sig)				
متغیر ملاک: تمایل به شرط بندی های ورزشی				
VIF	Tolerance	T	Beta	B
۲/۳۶	۰/۴۲	-۴/۲۵	-۰/۳۰**	-۰/۱۹
۲/۱۹	۰/۴۶	-۳/۴۴	-۰/۲۳**	-۰/۱۵
۲/۱۸	۰/۴۶	-۲/۹۶	-۰/۲۰**	-۰/۱۹
۰/۶۹				
R				
۰/۴۸(۰/۴۷)				
R Square (Adjusted R Square)				
۶۰/۳۷(۰/۰۰۱)				
F(Sig)				

* معناداری در سطح ۰/۰۵ ** معناداری در سطح ۰/۰۱

بحث و نتیجه گیری

نظریه های کنترل اجتماعی با دیگر چارچوب های نظری در حوزه جرم شناسی متفاوت اند. به عبارت دیگر، اگرچه نظریه هایی چون یادگیری اجتماعی ایکرز به بررسی فرایند یادگیری رفتارهای انحرافی، چون شرط بندی های ورزشی، تحت تأثیر عواملی مانند پیوندهای افتراقی، تقویت کننده های افتراقی، تعاریف و تقلید می پردازد و بر این پیش فرض مبتنی اند که رفتارهای انحرافی در طی دوران زندگی فراگرفته می شوند، در طرف مقابل، نظریه های بازدارندگی و کنترل بر این پیش فرض اصلی استوارند که انسان ها در حالت کلی به کجروی تمایل دارند. این نظریات

چرایی نپرداختن افراد به فعالیت‌های انحرافی را بررسی می‌کنند و بر عواملی متمرکزند که مانع درگیری فرد در فعالیت‌های انحرافی، مانند شرطبندی‌های ورزشی، می‌شوند (اینتراوا، ۲۰۰۹). در چارچوب نظریات کنترل، نظریه خودکنترلی، پیوند اجتماعی و انتخاب عقلانی از مهم‌ترین رویکردهای نظری هستند که قابلیت تبیین درگیری افراد در شرطبندی‌های ورزشی را دارند.

نتایج این تحقیق نشان داد که همبستگی معنادار و معکوسی بین خودکنترلی و میزان و تمایل به شرطبندی ورزشی وجود دارد. همچنین، ابعاد خودکنترلی به‌تنهایی توانستند در بُعد میزان مصرف شرطبندی‌های ورزشی، ۰/۴۲ درصد، و در بعد تمایل به شرطبندی‌های ورزشی، ۰/۳۸ درصد از واریانس‌های پیش‌رو را پیش‌بینی کنند. همان‌طور که گاتفرسن و هیرشی (۱۹۹۰) نیز متذکر شده‌اند، خودکنترلی به انتخاب‌های افراد جهت می‌دهد؛ برای مثال، افرادی که انگیزه‌های آنی دارند، نمی‌توانند پیامدهای منفی رفتارهای خود را محاسبه کنند. چنین افرادی، به دلیل برخورداری از روحیه راحتی‌طلبی، خودمحوری و شتابزدگی، در نیل به خوشی‌های فوری گرایش بیشتری به رفتارهای انحرافی چون شرطبندی‌های ورزشی دارند، فعالیتی که هیجان‌های زودگذر و موفقیت مالی بدون تلاش و تعهد در فعالیت‌های کاری و شغلی را فراهم می‌کند. به‌عبارت دیگر، از آنجاکه افراد با خودکنترلی اندک توانایی محاسبه هزینه‌های بالقوه شرطبندی ورزشی را ندارند، احتمال درگیری در این فعالیت‌ها، در صورت فراهم‌شدن فرصت، بالاتر است. چنین یافته‌ای با نتایج تحقیقات مون و الارید (۲۰۱۵)، مون و همکاران (۲۰۱۴)، کانلی و بیور (۲۰۱۴)، گالوپ و بارون (۲۰۱۴) هم‌سو است، که نشان دادند افراد با خودکنترلی اندک بیشتر درگیر رفتارهای انحرافی می‌شوند.

در بُعد دیگر، نتایج این تحقیق نشان داد، همبستگی معنادار و معکوسی بین میزان پیوندهای اجتماعی دانشجویان و مصرف و تمایل به شرطبندی ورزشی وجود دارد. همچنین، ابعاد خودکنترلی به‌تنهایی توانستند در بُعد میزان مصرف شرطبندی‌های ورزشی حدود ۴۶ درصد و در بُعد تمایل به شرطبندی‌های ورزشی حدود ۴۸ درصد از واریانس‌ها را پیش‌بینی کنند. گاتفرسن و هیرشی (۱۹۹۰) متذکر شده‌اند که رفتارهای انحرافی، چون شرطبندی‌های ورزشی، پیامد ضعیف‌شدن پیوندهای اجتماعی است. به‌عبارت دیگر، اگر پیوندهای اجتماعی دانشجویان در ابعادی چون پیوستگی، مشغولیت، اعتقادات و تعهد سست شود، میزان تمایل به رفتارهای انحرافی افزایش می‌یابد. برای مثال، در این موارد، میزان درگیری در شرطبندی ورزشی افزایش می‌یابد: اگر روابط فرد با والدین، دوستان نزدیک و استادانش دچار گسست شود؛ اگر فرد کمتر درگیر فعالیت‌های روزمره‌ای چون ورزش، تکالیف درسی و فعالیت‌های شغلی باشد؛ اگر فرد به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و ارزشی جامعه‌اش، که در تضاد و

مغایرت با شرط‌بندی ورزشی است، پای‌بند نباشد؛ و در نهایت، اگر فرد به دستاوردهای اجتماعی خود در ابعاد تحصیلی و شغلی تعهد کافی نداشته باشد. این یافته با نتایج تحقیقات پیشین، هم سو است که نشان دادند فقدان پیوندهای اجتماعی به صورت مستقیم با رفتارهای انحرافی مرتبط است (ایتل و ایتل، ۲۰۰۷؛ لانگشور و همکاران، ۲۰۰۵؛ دورکین و همکاران، ۲۰۰۷؛ دیلی، ۲۰۰۴؛ ونگ، ۲۰۰۵).

همچنین، نتایج پژوهش نشان داد، همبستگی معنادار و معکوسی بین مصرف و تمایل به شرط‌بندی ورزشی و هزینه‌های مشارکت در شرط‌بندی ورزشی وجود دارد. مدل رگرسیون پژوهش نیز نشان داد که متغیر انتخاب عقلانی، که براساس شدت و قطعیت هزینه‌های احتمالی رفتار انحرافی سنجیده شد، توانسته است در بعد میزان مصرف شرط‌بندی ورزشی، حدود ۴۱ درصد، و در بعد تمایل به شرط‌بندی ورزشی، حدود ۳۲ درصد از واریانس‌های مزبور را پیش‌بینی کند. همان‌طور که نظریه انتخاب عقلانی نیز مدعی است، افراد بر حسب محاسبه سود و زیان کنش مفروض خویش می‌کنند. مطابق با این اصل، رفتار کنشگران انسانی در جهت به حداکثر رساندن سود و به حداقل رساندن هزینه‌هاست. بر این مبنای، جرم و رفتارهای انحرافی برآیند بیشتر بودن منافع حاصل از شرط‌بندی در مقایسه با هزینه‌های آن است. در نتیجه، اگر افراد دریافت هزینه‌های مشارکت در شرط‌بندی ورزشی، بیش از منافع حاصل از آن است، احتمال درگیری‌شان در چنین فعالیت‌هایی کم خواهد شد؛ برای مثال، فردی که درمی‌یابد با مشارکت در شرط‌بندی ورزشی، با واکنش‌های صریح، دقیق و سریع دستگاه‌های قضایی مواجه خواهد شد، یا با عکس‌العمل‌های منفی خانواده و دوستان روبه‌رو می‌شود، میزان تمایلش به مشارکت در شرط‌بندی ورزشی کمتر از فردی است که احتمال ایجاد شدن مشکلات قانونی و اجتماعی منشعب از شرط‌بندی برایش کمتر است. نتایج این تحقیق با نتایج پژوهش‌های رایت و همکاران (۲۰۰۴)، هایگینز و مارکم (۲۰۰۵)، و هایگینز و همکاران (۲۰۰۵) هم‌خوان است، که نشان دادند، اگر منافع حاصل از رفتارهای انحرافی بیش از هزینه‌های درگیری در آن باشد، درگیری در چنین فعالیت‌هایی احتمال بیشتری دارد.

در آخر، نتایج مدل رگرسیونی نشان داد که بهترین متغیرهای پیش‌بین شرط‌بندی ورزشی به ترتیب عبارتند از: خودکنترلی، پیوندهای اجتماعی و انتخاب عقلانی (هزینه‌های احتمالی درگیری در شرط‌بندی ورزشی). چنین یافته‌ای با یافته‌های پیکوئرو و بوفارد (۲۰۰۷)، اینتراویا، (۲۰۰۹)، لانگشور و همکاران (۲۰۰۴)، و لانگشور و همکاران (۲۰۰۵) مطابقت دارد، که در کنار

متغیر خودکنترلی، از متغیرهای پیوندهای اجتماعی و انتخاب عقلانی استفاده کردند و دریافتند چنین مدل ترکیبی‌ای بهتر می‌تواند رفتارهای انحرافی را تبیین کند. همان‌طور که نظریه عمومی جرم مدعی است، سطوح پایین خودکنترلی، مهارت‌های شناختی ضعیف افراد، و منافع عینی و آنی جرم شرطبندی، افرادی را که خودکنترلی اندکی دارند به سمت فعالیت‌های شرطبندی سوق می‌دهد (پیکوئرو، ۲۰۱۰: ۷۶). از آنجاکه افراد خاطی، شرطبندی‌کننده‌های ورزشی، کمتر به پیامدهای طولانی‌مدت رفتار انحرافی فکر می‌کنند، این نظریه بر این باور است که به‌جای تأکید بر شدت^۱ مجازات، می‌بایست بر قطعیت^۲ مجازات تأکید کرد. چنین رویکردی در نظریه بازدارندگی^۳ نیز تأکید شده و محققان بیشتر بر قطعیت مجازات تأکید می‌وزند تا شدت آن (ناگین، ۱۹۹۸). بنابراین، به‌منظور پیش‌گیری از درگیری در این شکل از کجروی، آن دسته از افرادی که در صورت مناسب بودن زمینه، شرطبندی می‌کنند، نهادهای انضباطی کشور، در وهله اول، باید بر خط‌مشی‌هایی تأکید کنند که به‌جای تمرکز بر شدت مجازات، قطعیت مجازات را افزایش می‌دهد، و شرطبندی‌کننده‌ها باید به این درک برسند که احتمال دستگیری آنها در صورت شرطبندی کردن در فعالیت‌های ورزشی خیلی بالاست. این موضوع تأثیر به‌مراتب بیشتری نسبت به وضع قوانینی دارد که مطابق آن، نهادهای اجرایی و انضباطی کشور، برای تعداد معدودی از شرطبندی‌کننده‌ها جریمه‌های سنگین وضع می‌کنند. نگاهی گذرا به وضعیت مناطق شمالی کشور حاکی از آن است که بسیاری از افراد درگیر در شرطبندی‌های ورزشی، اولاً، نه تنها فعالیت خود را جرم تلقی نمی‌کنند، بلکه با فرض جرم بودن فعالیتشان، درگیری در شرطبندی‌های ورزشی به دلیل عدم قطعیت، شدت و نیز سرعت مجازات، به شکل معناداری افزایش می‌یابد؛ چراکه مطابق آخرین تحقیق، که به کوشش علیوردی‌نیا و همکاران (۱۳۹۵) انجام شده است، فرایند یادگیری اجتماعی نقش معناداری در درگیری و گرایش جوانان به شرطبندی ورزشی ایفا می‌کند و بسیاری از افراد درگیر در این کنش انحرافی، فعالیت خود را در بین اعضای خانواده، گروه همالان و آشنایان فرامی‌گیرند. بنابراین، آنچه نظریه عمومی جرم -خودکنترلی- پیشنهاد می‌دهد، پیچیده و سخت کردن درگیری جوانان در رفتار انحرافی -شرطبندی- است (پیکوئرو، ۲۰۱۰: ۷۶). مطابق نظر گاتفرسن و هیرشی (۱۹۹۰: ۹۳)، کلیه اقدامات انضباطی، که هدفشان بازتوانی و درمان است،

1 Severity

2 Certainty

3 Deterrence

درمقایسه با برنامه‌هایی که هدفشان محدود کردن دسترسی جوانان به فعالیت‌های شرطبندی است، ناکارآمد و ناکافی هستند؛ چراکه افراد با سطوح اندک خودکنترلی، بیشتر به منافع آنی و کوتاه‌مدت ناشی از شرطبندی می‌اندیشند و همین ویژگی کوتاه‌بینی،^۱ کلیه اقدامات انضباطی نهادهای رسمی را باطل و بی‌اثر می‌کند. همچنین، به‌منظور کاهش سطوح شرطبندی، لازم است مدیران و مسئولان برنامه‌هایی را طراحی کنند که هدفشان آموزش مؤثر کودکان و نوجوانان است؛ زیرا بازدارندگی و مداخله مستقیم^۲ در سال‌های اولیه زندگی از اهمیت زیادی برخوردار است و به شکل‌گیری خودکنترلی در افراد می‌انجامد؛ ویژگی‌ای که تا پایان عمر با فرد همراه خواهد بود (پیکوئرو، ۲۰۱۰: ۷۶). اجرای برنامه‌های آموزشی در جهت تحکیم خانواده‌های گسسته و ازهم‌پاشیده یا غافل از فرزندان، سبب می‌شود که سطوح بالای خودکنترلی و پیوند اجتماعی در فرزندان نیز درونی شود و با درونی‌شدن این ویژگی‌های حیاتی، درگیری افراد در شرطبندی ورزشی نیز به‌طور معناداری کاهش خواهد یافت (گاتفرسن و هیرشی، ۱۹۹۰).

بدین‌معنا، نظریه‌های خودکنترلی و پیوند اجتماعی، به‌ترتیب، دو دستورالعمل مهم برای کاهش درگیری افراد در شرطبندی ورزشی دارند: (۱) استراتژی‌های کوتاه‌مدت که هدفشان افزایش قطعیت مجازات ادراک‌شده و پرکردن اوقات فراغت جوانان با برنامه‌های ورزشی، فرهنگی و آموزشی سازنده‌ای است که با مدیریت معکوس، تعهد افراد را بالا می‌برند و متعاقب آن، میل به درگیری در شرطبندی ورزشی را کاهش می‌دهند (ناگین، ۱۹۹۸: ۲) استراتژی‌های بلندمدت که هدفشان تمرکز بر الگوهای فرزندپروری، نظارت بر فرزندان، روابط بین والدین و فرزندان و همچنین درونی‌کردن اعتقادات به‌نجار اجتماعی است، که متعاقب آن، خودکنترلی و پیوندهای اجتماعی در افراد افزایش می‌یابد (تیمبرلی و همکاران، ۱۹۹۶). در بُعدی دیگر، نظریه انتخاب عقلانی نیز با تمرکز بر نحوه ارزیابی و ادراک کنشگران از رفتار انحرافی، همچون شرطبندی، می‌کوشد خط‌مشی‌هایی را تجویز کند که فرصت کجروی را به حداقل برسانند (فلسن و کلارک، ۲۰۱۰: ۱۱۰). براین‌مبنای، نهادهای انضباطی باید استراتژی‌هایی اتخاذ کنند که هدف آن افزایش شدت، قطعیت و سرعت مجازات برای افراد کجرو، شرط-بندی‌کننده‌ها، است (گارلند، ۲۰۰۱). به‌عبارتی دیگر، اگر نهادهای اجرایی و انضباطی در کشور، قوانین و پروتکل‌هایی را تدوین و طراحی کنند که هر سه اصل اساسی نظریه انتخاب عقلانی،

1 short-sighted

2 prevention and intervention

یعنی شدت، قطعیت و سرعت مجازات، را دربرداشته باشد، میزان تمایل افراد به شرطبندی ورزشی نیز به‌طور معناداری کاهش خواهد یافت. مسئولان دانشگاهی می‌توانند با توجه به اهمیت این پدیده در سطح استان، با برگزاری همایش‌ها و نشست‌های دانشگاهی و علمی با محوریت شیوع شرطبندی ورزشی و زیان‌های آن، ضمن ارائه راهکارهای علمی، به آگاهی بخشی جمعی نیز کمک کنند و نهادهای اجرایی را به مشارکت و حمایت از برنامه‌های پیش‌گیرانه ترغیب کنند.

منابع

- بشیریان، سعید و همکاران (۱۳۹۱) «بررسی رابطه خودکنترلی با تمایل نوجوانان به مصرف مواد مخدر»، *مجله دانشکده پرستاری و مامایی همدان*، دوره بیستم، شماره ۱: ۴۵-۵۴.
- سایت تحلیلی- خبری عصر ایران (۱۹ خرداد، ۱۳۸۹) <http://www.asriran.com/fa/news>
- سایت خبری ایلنا (۲۴ اسفند ۱۳۹۲) <http://www.ilna.ir>
- علیوردی‌نیا، اکبر (۱۳۹۲) «مطالعه رفتارهای پرخطر دانشجویان»، *توسعه اجتماعی*، دوره هفتم، شماره ۳: ۱۲۳-۱۵۴.
- علیوردی‌نیا، اکبر، محمود شارع‌پور و فاطمه مرادی (۱۳۹۲) «بررسی تأثیر خودکنترلی و پیوند اجتماعی بر نگرش دانشجویان نسبت به مصرف الکل»، *مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی*، دوره اول، شماره ۴: ۶۹-۹۷.
- علیوردی‌نیا، اکبر و همکاران (۱۳۹۵) «تبیین شرطبندی‌های ورزشی دانشجویان دانشگاه‌های شهر رشت از دیدگاه نظریه یادگیری اجتماعی ایکرز»، *راهبرد فرهنگ*، سال نهم، شماره ۳۵: ۱۱۵-۱۴۸.
- علیوردی‌نیا، اکبر و عرفان یونسی (۱۳۹۳) «تأثیر میزان خودکنترلی بر ارتکاب جرم در میان دانشجویان»، *راهبرد فرهنگ*، شماره ۲۶: ۹۳-۱۱۹.
- Baron, S, W (2003) "Self-Control, Social Consequences, and Criminal Behavior: Street Youth and the General Theory of Crime", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 40(4): 403-425.
- Breen, H., Hing, N., Gordon, A, B (2012) "Meanings of Aboriginal gambling across New South Wales, Australia", *International Gambling Studies*, 12(2): 243-256
- Burfeind, J., Bartusch D, J (2010) "Juvenile Delinquency: An Integrated Approach". Sudbury, MA, Jones & Bartlett Learning.
- Casey, D, M., Williams, R, J., Annik, M., Schopflocher, D, P., El-Guebaly, N., Hodgins, D, C., Wood, R (2011) "The role of family, religiosity, and behavior in adolescent gambling", *Journal of Adolescence*, 34(1): 841-851.

- Cheung, N, W, T., Cheong, Y, W (2010) "Strain, Self-Control, and Gender Differences in Delinquency among Chinese Adolescents: Extending General Strain Theory", *Sociological Perspectives*, 53(3): 321-345.
- Cheung, N., Cheong, Y. W (2008) "Self-control, social factors, and delinquency: A test of the General Theory of crime among adolescents in Hong Kong", *Journal of Youth and Adolescence*, 37(3): 412-430.
- Cho, B, J (2014) "Social Bonds, Self-Control and Deviance of Korean Adolescents", *International Journal of Humanities and Social Science*, 4(1): 1-8.
- Connolly, E., Beaver, K (2014) "Examining the Genetic and Environmental Influences on Self-Control and Delinquency Results from a Genetically Informative Analysis of Sibling Pairs", *Journal of Interpers Violence*, 29 (4): 707-735.
- Cretacci, N, A (2008) "A General Test of Self-Control Theory Has Its Importance Been Exaggerated?", *Journal of Offender Ther Comp Criminal*, 52(5): 538-553.
- De Li, S (2004) "The Impact of Self-Control and Social Bonds on Juvenile Delinquency In a National Sample of Midadolescents", *Deviant Behavior*, 25(1); 351-373.
- Demanet, J., Van Houtte, M (2012) "School belonging and school misconduct: The differing role of teacher and peer attachment", *J. Youth Adolesc*, 41(2): 499-514.
- Dodson, K, D (2009) "Tracing the Evolution of Gottfredson and Hirschi's Concept of Self-Control: A Conceptual and Empirical Analysis", A Dissertation Submitted to the School of Graduate Studies and Research, in Partial Fulfillment of the Requirements of the Degree Doctor of Philosophy.
- Durkin, K. F., Wolfe, S, E., May, R, W (2007) "Social Bond Theory and Drunk Driving in a Sample of College Students", *College Student Journal*, 41(3): 734-744.
- Eitle, T, M., Eitle, D, J (2007) "School commitment and alcohol use: The moderating role of race and ethnicity", *Education Policy Analysis Archives*, 15(22): 1-17.
- Feldman, A, F., Matjasko, J, L (2005) "The role of school-based extracurricular activities in adolescent development: A comprehensive review and future directions", *Rev. Educ. Res*, 75(1): 159-210.
- Felson, M., Clarke, R, V (2010) "Routine precautions, criminology, and crime prevention, In H. D. B. a. S. H. Decker (Ed.), Crime and

- public policy: Putting theory to work (pp. 106-120): Temple University Press.
- Gallupe, O., Baron, S, W (2014) "Morality, Self-Control, Deterrence, and Drug Use Street Youths and Situational Action Theory", *Crime & Delinquency*, 60 (2): 284-305.
- Garland, D (2001) "*The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*", Chicago: Univ: Chicago Press.
- Gottfredson, M, R., Hirschi, T (1990) "*A General Theory of Crime*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Grasmick, H, G., Tittle, C, R., Bursik, Jr., Arneklev, B, J (1993) "Testing the Core Empirical Implications of Gottfredson and Hirschi's General Theory of Crime", *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 30(1), 5-29.
- Grunbaum, J, A., Tortolero, S., Weller, N., Gingiss, P (2000) "Cultural, social, and intrapersonal factors associated with substance use among alternative high school students", *Addict. Behav*, 25(1): 145-151.
- Han, Y., Kim, H, M, J (2015) "School Bonds and the Onset of Substance Use among Korean Youth: An Examination of Social Control Theory", *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 12(1): 2923-2940.
- Hanss, D., Mentzoni, R., Delfabbro, P., Myrseth, H., Pallesen, S (2014) "Attitudes toward gambling among adolescents", *International Gambling Studies*, 14(3): 505-519.
- Higgins, G, E (2007) "Digital Piracy, Self-Control Theory, and Rational Choice: An Examination of the Role of Value", *International Journal of Cyber Criminology*, 1(1): 33- 55.
- Higgins, G, E., Marcum, C, D (2005) "Can the Theory of Planned Behavior Mediate the Effects of Low Self-Control on Alcohol Use?", *College Student Journal*, 39(2): 90-103.
- Higgins, G, E., Wilson, A, L., Fell, B, D (2005) "An application of deterrence theory to software piracy", *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 12(2):166-184.
- Hirschi, T (2004) "*Self-Control and Crime*", In R.F. Baumeister & K. D. Vohs (Eds.), *Handbook of Self-Regulation: Research, Theory, and Application*. New York: Guilford Press.
- Hollman, A (2013) "Criminological Theory as Represented in Music Lyrics, Papers and Publications", *Interdisciplinary Journal of Undergraduate Research*, 2(1): 8-21.
- Intravia, J (2009) "*The roles of social bonds, personality, and rational decision-making: An empirical investigation into hirschi's "new" control theory*", A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts, Department of Criminology, College of Behavioral and Community Sciences, University of South Florida.

- Kavashima, Y (2012) “*Testing the Effects of Social Bond Factors on Delinquency and the Moderating Effects by Gender and Race/Ethnicity*, A Master’s Research Paper Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master of Arts, Department of Sociology in the Graduate School, Southern Illinois University Carbondale.
- Kristiansen, S., Jensen S, M (2011) “Prevalence of Gambling Problems among Adolescents in the Nordic Countries: An Overview of National Gambling Surveys 1997–2009 Prevalence of Gambling Problems among Adolescents 1997–2008”, *International Journal of Social Welfare*, 20(1): 75–86.
- Longshore, D., Chang, E., Messina, N (2005) “Self-Control and Social Bonds: A Combined Control Perspective on Juvenile Offending”, *Journal of Quantitative Criminology*, 21(4): 419-437.
- Mackay, T., Patton, D., Broszeit, B (2005) “*Student gambling report*, Winnipeg, MB: Addictions Foundation of Manitoba.
- Magoon, M, E., Ingersoll, G, M (2006) “Parental modeling, attachment, and supervision as moderators of adolescent gambling”, *Journal of Gambling Studies*, 22(1): 1–22.
- Moon, B., McCluskey, J, D, McCluskey, C, P., Lee, S (2013) “Gender, General Theory of Crime and Computer Crime, an Empirical Test”, *Journal of Offender Ther Comp Criminol*, 57 (4): 460-478.
- Moon, B, McCluskey, J., Blurton, D (2014) “Parent and Teacher Practices as Sources of Low Self-Control Evidence from Korea”, *Youth Violence and Juvenile Justice*, 12(2): 167-187.
- Moon, B., Alarid, L, F (2015) “School Bullying, Low Self-Control, and Opportunity”, *Journal of Interpers Violence*, 30(5): 839-856.
- Nagin, D, S (1998) “Criminal deterrence research at the outset of the twenty-first century”, *Crime and justice*, 2(1): 1-42.
- Nagin, D, S., Paternoster, R (1993) “Enduring individual differences and rational choice theories of crime”, *Law and Society Review*, 27(3): 467-496.
- Orford, J., Griffiths, M., Wardle, H., Sproston, K., Erens, B (2009) “Negative public attitudes towards gambling: Findings from the 2007 British Gambling Prevalence Survey using a new attitude scale”, *International Gambling Studies*, 9(1): 39–54.
- Özbay, Ö., Köksoy, O (2009) “Is low self-control associated with violence among youths in Turkey?” *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(12): 145-167.

- Piquero A, R (2010) "A *General Theory of Crime and Public Policy*, In Decker, H (Ed.), *Criminology and Public Policy: Putting Theory to Work* (pp. 66-83): Temple University Press.
- Piquero, A R., Tibbetts, S (1996) "Specifying the direct and indirect effects of low self-control and situational factors in offenders' decision making: Toward a more complete model of rational offending", *Justice Quarterly*, 13(2): 481-510.
- Piquero, A, R., Gibson, C, L., Tibbetts, S, G (2002) "Does self-control account for the relationship between binge drinking and alcohol-related behaviours?", *Criminal Behaviour and Mental Health*, 12(2): 135-154.
- Piquero, A, R., Bouffard, J, A (2007) "Something Old, Something New: A Preliminary Investigation of Hirschi's Redefined Self-Control", *Justice Quarterly*, 24(1): 1-27.
- Poulin, C., Martin, D, S., Murray, M (2005) "*Newfoundland and Labrador (Island Portion only) Student Drug Use Survey 2003: Summary report*, St. John's, NL: Department of Health and Community Services.
- Shead, N, W., Derevensky, J, L, Gupta, R (2010) "Risk and Protective Factors Associated with Youth Gambling", *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 22: 39-58.
- Smith, D., Rene, P., Malcom, G, P., Harvery W, P, W (2013) "The Gambling Urge Scale: Reliability and validity in a clinical population", *Addiction Research and Theory*; 21(2): 113-122
- Tierney, J, J (2009) "*Key perspectives in criminology*", Maidenhead: Open University Press.
- Tremblay, R, E., Masse, L, C., Pagani, L., Vitaro, F (1996) "*From childhood physical aggression to adolescent maladjustment*", In McMahon R. D (Ed.), *Preventing childhood disorders, substance abuse, and delinquency* (pp. 168-298): Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Tripodi, S, J (2010) "The influence of social bonds on recidivism: A study of Texas male prisoners", *Victims and Offenders*, 5(4): 354-370.
- Turner, N., Ialomiteanu, Paglia-Boak A., Adlaf, E (2011) "A Typological Study of Gambling and Substance Use among Adolescent Students", *Journal of Gambling Issues*, 25(3): 88-108.
- Vera, E., Moon, B (2013) "An Empirical Test of Low Self-Control Theory among Hispanic Youth", *Youth Violence and Juvenile Justice*, 11(1) 79-93
- Volberg, R, A., Gupta, R., Griffiths, M, D., Ólason, D., Delfabbro, P (2010) "An International Perspective on Youth Gambling Prevalence Studies", *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 22(3): 3-38.
- Williams, F, P., McShane, M, D (2010) *Criminological Theory* (5th Ed), Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

- Wong, S (2005) “The Effects of Adolescent Activities on Delinquency: A Differential Involvement Approach”, *Journal of Youth and Adolescence*, 34(4): 321-333.
- Wright, B, R, E., Caspi, A., Moffitt, T, E., Paternoster, R (2004) “Does the perceived risk of punishment deter criminally prone individuals? Rational choice, self-control, and crime”, *Journal of Research in Crime & Delinquency*, 41(4): 180-213.